

Namaz okamadygy öldürmeli mi?

Category: Kitapcy

написано kitapcy | 25 января, 2025

Namaz okamadygy öldürmeli mi? NAMAZ OKAMADYGY ÖLDÜRMELİMİ?

Fykh kitaplarynda we mezhep çemeleşmelerinde şu günün adamlaryny akyl taýdan, dini taýdan, wyždan we hukuk taýdan ynjalyksyzlyga düşürip biljek hökümlere duş gelip bolýar. Mysal üçin:

Dininden dänen (mürtet) kişä gaýtadan musulman bolmagy üçin çagyryş edilýär. Onuň şübheleri aradan aýrylmadyk ýagdaýynda üç gün tussaglykda saklamak jezasy berilýär we çagyryşa dowam edilýär. Muňa garamazdan musulmanlyga dolanmasa, dört amaly mezhebe görä-de (hanafy, mäliki, şafygy, hanbaly) ol adam öldürilýär. Hanafylara görä mürtet aýal maşgala bolsa, dine dolanyp gelmegi üçin zorluk ulanylýar, gerek bolsa taýaklanýar. Mürtediň mal-emlägi alnyp, beýtul-mala (döwlet hazynasyna) tabşyrylýar. Ebu Hanyfa mürtediň mal-emläginiň onuň yzynda galan musulman hossarlaryna berilmelidigini aýdýar.

Dine ynanýan biridigine garamazdan namaz okamaýanyň jezasyna seredenimizde, hanafylarda uly günä saýylýar, ýöne dinden çykan hasaplanmaýar. Beriljek jeza-da tazir (şallak urmak, gamçylamak) jezasydyr.

Şafygylar, hanbalylar, mälikiler namaz okamaýan adamyň had jezasynyň (ölüm jezasyny) çäginde öldürülmeginiň gerekdigini aýdýarlar.

Dört mezhebiň dördüsünde-de, zyna edeniň tä «ölyänçä daşlanyp» öldürilmelidigi aýdylýar.

Ýokardaky mysallary näçe köpeltseň, köpeldip oturmaly. Diniň bitewi gurluşyna, Kuranyň ruhuna, jemgyýetlerdir dinleriň taryhyna göz gezdirip, gelen netijelerimi dykgatyňyza ýetirmek

isleyän:

1. Fykh boýunça ýazylan münlerçe kitap awtorlarynyň we ýazylan wagtynyň şertlerini öz içine alýan subýektiw düşündirişlerdir. Taryhyň dowamynda syýasaty, ykdysadyýeti, aýal-gyzlara bolan garaýşy, maşgala gurluşy, ylym we aň-düşünje durmuşy bilen eriş-argaç bolan fykh düşündirişleriniň gürrüňini edýäris. Berilmeli temmiler barada aýdanda bolsa, yslam taryhynda we musulman jemgyýetlerde namaz okamandygy üçin tussag edilen, urlan ýa-da öldürilen ýeke adam ýok. Ýazylanlaryň barsy alymlaryň meseläni süýndürmegi ýa-da gereginden artyk çişirmegi sebäpli nygtalyp geçilen zatlardyr. Şeýle-de rejim jezasy-da (daşlamak) ýerine ýetirilmändir. Pygamber döwründe bir-iki wakanyň bolandygy aýdylsa-da, munuň anyk bolup geçen wakadygy jedellidir (Terrorçylykly toparlaryň zorluk-zulumly «temmilerini» yslama dahylly etmekden beter körsowatlyk bolmaz).

2. Dini sferada orta atylan şeýle hökümler jemgyýetiň medeniýeti bilen gönüden-göni baglanyşyklydyr. Hristian ýa-da jöhüt jemagatlaryna seredenimizde-de, şuna meňzeş jezalaryň bolandygyny görýäris. Dinler ilki gelende bir medeniýetiň üstüne gelýär. Şol medeniýetdäki amallar bilen diniň amallary eriş-argaç bolýar. Orta asyrlaryň bedeni jezalaryny şo durşuna dine ýelmemegiň özi adamzat taryhynyň jeza kanunlarynyň ösüş prosesinden bihabarlygy aňladýar. Antropologik barlaglar, medeni-taryhy ylmy-barlag işleri munuň hasam aýdyňlaşdyrýar. Fykh ylmy bilen bir hatarda gadymy jemgyýetleriň kanunlaryny-da okamak gerek.

3- Dinleriň agalyk sürýän döwlet gurluşlarynda hemaýatkärliги kemala getirmegi taýdan jemgyýetiň seresap esedýän rituallary döwlet eli bilen hukuk sferasyna oturdylypdyr, konstitusion we jemgyýetçilik tertip-düzgünini gorap saklamagyň bir parçasyna öwrülipdir. Orta asyrlaryň dini esas edinen döwletleri watandaşlyk baglanyşygyny diniň üstünden gurandygy üçin dinden dänmegi milletiňden dänme ýaly görüpdür, şonuň üçinem jezalar dini däl-de, syýasy refleksleriň netijesinde işlenip

düzülipdir.

4. Kuranda bolmadyk, Allanyň we Pygamberiniň aýtmadyk zadyny dile getirmegiň yslama berjek zyýany yslamy daşyndan tankytlajak bolýanlaryň berýän zyýanyndan has kändir. Iň ýamany-da, Alla özüne «merhemetlileriň iň merhemetlisi» diýip, «merhemet etmegi öz şanyňa ýazandygyny» aýdyp durka, «Diý ki, eý özleriniň garşysynda (günäde) hetdini aşanlar, Allanyň rehmetinden umydyňyzy üzmäň. Çünki Alla ähli günäleri bagyşlaýar. Şübhesiz, Ol örän bagyşlaýjy, örän geçirimlidir» («Zümer» süresi, 53-nji aýat) aýaty ortada durka, Allany taýak, gynamalar, tussag, ölüm hudaýy ýaly tanatmak düýbünden ýalňyşdyr.

5. Yslamy bölünişikleriň, polýuslaşmalaryň, saýrylaşdyrmagyň serişdesine öwürmek yslamyň döretmek islän parahatçylyk ýurdy garaýşyna-da ters gelýär. «Kesretde wahdet» (köplükde agzybirlik) Anadoly medeniýetiniň dinamosydyr. Bir öýüň namaz okaýany-da, okamaýany-da bolup biler. Bir öýüň orazada agzyny bekleyäni-de bolup biler, beklemeýäni-de. Başyna bürenjek atynýany-da bolup biler, atynmaýany-da. Garry enelerimiziň, atalarymyzyň elinden tesbi düşenok, olaryň agtyklary bolsa ynanjyň üstünde jedellesýärler. Adamlaryň nähili ybadat edýändigini ýa-da etmeýändigini hakda gürrüň etmegi aýyp saýan («Ybadatam, gabahatam gizlindir» sözünü ýatladaýyn) medeniýetiniň nesillere ybadat we öldürmek düşüňjelerini biri-birine baglap dini ybadatlary düşündirjek ýa-da mejbur etjek bolmagyň hiç bir tarapdan dogry tarapy bolup bilmez.

6. Ybadatlar ýülünmek üçindir, göwünjeňlik bilen ruhy we fiziki taýdan amal edilen takwalygyň bar ýerinde ybadatyň lezzeti bir başgadyr. Jebir çekdirmeler, urup-ýençmeler, gorkuzmalar, jeza we gorky mynapyklygy döredýär. Galyberse-de, «La ikrâhe fiddîn» (Dinde zorluk ýok) aýaty esas edinýär.

7. Bularyň barsyndan öňde bolan şu aýratynlyk hem asla görmezlige salynmaly däl: Allatagala islese, aýatda aýdylşy ýaly külli adamzady ýeke-täk dinde, ýeke-täk ynançda, ýeke-täk

imanda, ýeke-täk düşünjede, ýeke-täk dünýägaraýyşda ýaradybam bilerdi. Bu aýratynlygy bilgeşleýin görmezlige salmak, adamlary birmeňzeş tipleşdirmäge dyrjaşmak, «meniň ýaly ynanarsyň, meniň ýaly ybadat edersiň, meniň ýaly ýaşarsyň» pikiri bilen hereket etmek, «özüne ynanmagy we diňe özüne ybadat etmegi» erkin erk-ygtyýarlara goýan Allanyň eradasyna tersdir. Wessalam...

Aýşe SUJU.

«SÖZCÜ» gazetini, 29.08.2022 ý.